

JEKA PLURALNIH (LIRSKIH) GLASOVA

OSVRT NA KOLAROVE KRITIČARSKE ODJEKE S NAGLASKOM NA NJIHOVU POETSKU DIONICU

(Mario Kolar, *Glas i jeka: odjeci suvremene hrvatske književnosti*,
Artikulacije, Koprivnica 2023)

Nakon što je prije nepunih deset godina svoje kritike, prikaze, recenzije, osvрте i eseje efektно odredio kao *Nuspojave čitanja* (čija je nuspojаva pak bila *Nagrada Julije Benešić*), Mario Kolar (Molve, 1981) zaredao je s nekoliko znanstvenih knjiga – *Između tradicije i subverzije*, *Izazovi čitanja*, *Teksture i strukture* – da bi se ove godine opet javio kritičarskom jekom – točnije *Glasmom i jekom*. Naime, knjigu svojih sabranih odjeka na suvremenu hrvatsku književnost autor otvara kratkim uvodnim tekstom koji funkcionira kao svojevrsno metakritičko i autopoetičko mjesto, razvijajući metaforu djela kao glasa i kritike kao jeke, napominjući tako da svako djelo na neki način samo diktira vlastitu recepciju. Autorskom kredu usprkos, valja za početak reći ponešto o jeci samoj po sebi, tj. o autorovu kritičarskom pismu općenito, o njegovu, rekao bih, specifičnom pristupu i još specifičnijim interesima.

KNJIŽEVNI POVJESNIČAR S INTERPRETATIVNIM NERVOM

Unutar korica *Glasa i jeke* Kolar donosi izbor vlastitih odjeka na tekuću produkciju domaće književnosti (prvo poglavlje), na esejistička i stručna

djela (drugo) te predgovore i pogovore koje je potpisao u posljednjih desetak godina (treće). Tekstove redom odlikuje dominantna deskriptivnost, pregledno iznošenje teza, komunikativnost izraza i balansirana zastupljenost tematsko-motivskih u odnosu na formalne preokupacije. Kritičar je posebno vičan postavljanju svojevrsnih biografsko-opusnih okvira, smještanju određenog djela u književni kontekst autorova stvaralaštva i njegova poetičkoga razvoja, kao i mnogo širih književnih strujanja, a potonje nimalo ne čudi – jer radi se o zapaženom književnom povjesničaru srednje generacije. Tako se primjerice, čitajući osvrt na proze Pavla Pavličića, nisam mogao otarasiti dojma kako slijedim trag pouzdane kritičarske svijesti koja svih Pavličićevih stotinu i desetak knjiga poznaje od prve do posljednje stranice. Književno-povijesna potkovanost pomiješana s interpretativnim nervom Kolar također čini idealnim prikazivačem različitih izbora, sabranih dijela i zbornika radova, posebice kada se radi o autorima čiji rad sustavno prati, kao što je npr. Ernest Fišer (samo u *Glasi i jeci* predstavljena su čak dva izbora iz Fišerova pjesništva i jedna recentna zbirka poezije), Dragutin Feletar ili Joža Skok.

PREMJESTANJE MARGINE, PLURALNOST PERIFERIJE

Bitno je primijetiti kako se Kolarovi stručni interesi uvelike poklapaju s kritičarskima – tek letimičan pogled na posljednje dvije autorove znanstvene knjige – *Izazove čitanja* i *Teksture i strukture* – dovoljan je kako bi se pro našao solidan broj zajedničkih nazivnika s njegovom kritičarskom praksom: (dominantno) zavičajni autori (s naglaskom na podravske ili šire, sjeverozapadnohrvatske književne teme), dijalektalna poezija i proza (posebice kajkavska), tzv. popularna književnost, zatim autori poput Ivana Goluba, Pavla Pavličića, Eveline Rudan, Marka Gregura... Ipak, često su i odstupanja od takva koncepta, štoviše, Kolar-kritičar pozabavio se vrlo šarolikim društva-ncem tekstova, a čini mi se kako je ono što ih uistinu primarno povezuje marginaliziranost barem nekog njihovog aspekta u kontekstu nacionalne književne znanosti, kritike i(li) šire kulturne zbilje. Obilježen solarovskim književnim senzibilitetom, tj. dijeleći književnost isključivo na dobru i lošu, Kolar daje svoj obol premještanju nepravedno marginaliziranih autora, djela, žanrova (dječja književnost, hibridni i popularni žanrovi, strip...) i, posebice, nestandardnih jezičnih varijeteta – s periferije književnog polja ravno u njegov simbolički centar. Često je, nažalost, izražavanje naklonosti prema pluralnosti proznih i lirskih glasova tek prazno opće mjesto akademske

kritike – ovdje to nikako nije slučaj, štoviše, sustavan i živ prikaz literarne pluralnosti *tobožnje periferije* možda je i najjača karta Kolarove knjige.

ODJECI SUVREMENE HRVATSKE POEZIJE

Među petnaestak tekstova koji se bave tekućim izdanjima hrvatskog pjesništva, uključujući pripadajuću mu esejistiku i antologiju, može se naići uistinu štošta: od kajkavske poezije (E. Fišer, D. Feletar), preko idioma utemeljenog na istarskoj čakavici (E. Rudan), do pjesništva na standardu (M. Herceg, D. Šalat, D. Štambuk, F. Nagulov...); od hibridne forme *pjesmopriče* (M. Kirin), preko poeme Mire Gavrana i dječje poezije Sonje Delimar, pa sve do *Svjetlaca*, pjesničke antologije Tonka Maroevića. Iz navedenog se da zaključiti kako Kolar definitivno ne strahuje od kakofonije pjesničkih glasova, naprotiv, različitost je, ukoliko su zadovoljeni estetski kriteriji, uvijek dobrodošla. Štoviše, indikativno je kako se veći dio uvrštenih poetskih ostvarenja odlikuje nekim tipom specifične inovativnosti i(li) više-manje samosvojnim mjestom u kontekstu suvremene poetske prakse. Tako, primjerice, Kolar izdvaja određene strukturno-formalne iskorake pojedinih zbirki, npr. uvrštavanje ludičkih tumača nepoznatih riječi koji *postaju sastavnim dijelom pjesama* u *Smiljku* Eveline Rudan ili pak inovativnost u načinu tematiziranja zavičaja, kao i originalnu, krhku referencijalnost prema zbilji u *Babaniji*, tom *žanrovskom džumbusu* Miroslava Kirina. Da se primijetiti kako su interpretacije spomenutih dviju zbirki osobito nadahnute (rekao bih i osobito uspješne), što je, slijedeći provodnu metaforu glasa i jeke, uvelike zasluga djela samih po sebi, no pritom ne treba zaboraviti ni određenu čitateljsku kompetenciju kao svojevrsnu nultu kategoriju.

PRINOS PLURALNOSTI KRITIČKOG DIJALOGA

Među najpotentnije interpretacije svakako izdvajam i onu zbirke *Vrijeme prije jezika* Monike Herceg, a vođen mišlju kako je pluralnost kritike važna koliko i pluralnost same književnosti, čini mi se da je Kolarov tekst tu osobito zanimljivo usporediti s kritikom *Može li se izreći teorem o neizrecivom?* Krešimira Bagića (koja pak stanuje u njegovoj *Republike stiha*). Pišući o istoj *stihobirci*, dvojica kritičara, književni povjesničar i stilističar, stručni čitač *a* i stručni čitač *b* (ali svakako i senzibilitet *a* i senzibilitet *b*), daju suštinski različite, ali podjednako vješto argumentirane uvide (kao i

vrijednosne sudove) o poeziji M. Herceg. I dok kvaliteta pjesničkog glasa ostaje upitna – konačni sud ionako je uvijek na tebi, dragi čitatelju – nameće se zaključak kako je *Vrijeme prije jezika* svakako potentan predložak za sjajne, upečatljive jeke. Ukratko, možemo biti zaista sretni što znanost o književnosti nije do kraja egzaktna – savršen je to teren za kritičke dijaloge, u kojima možemo čak i estetski uživati.

Poput Bagića u *Republici stiha*, Kolar odjekuje društvo probranih tekstova. Radi se prije svega o njegovu stručnom, kritičarskom, a vjerojatno i osobnom izboru iz suvremene hrvatske književnosti, o skupu drukčijih, dobrim dijelom o ekipi s periferije koja je, prema njegovu sudu, već odavno zaslužila zaigrati u prvoj ligi. Posljedično, u njegovim prikazima gotovo da uopće nema tragova tzv. negativne kritike koja se odnosi na unutartekstualne fenomene književnih djela. Potonje je općenito, nedvojbeno (p)ostalo ozbiljan problem koliko masmedijske kritike – koja pati od senzacionalizma – toliko i one akademske – koja pak pati od viška uvijenosti i dobrog odgoja, proporcionalnog manjku polemičkog nerva. Ipak, spomenutu širu problematiku nikako ne bi bilo pravedno prelamati preko leđa jednog ili dvaju kritičara, tim više što se autor *Glasa i jeke* (kao i autor *Republike stiha* u kojoj pišem u ovom broju) pokazuje kao odlučan kritičar nekih aspekata naše književne, posebice književnoznanstvene scene. Kolar tako otvoreno ukazuje na određene nedosljednosti i pristranosti nacionalne književne znanosti, više puta ističući kako djelo na standardnom jeziku, pa još k tome objavljeno od strane nekog od velikih zagrebačkih izdavača, ima mnogo više izgleda završiti na akademsko-antologičarskom jelovniku, u odnosu na jednako kvalitetnu zavičajnu i(li) dijalektalnu produkciju.

ZAVIČAJNA I DIJALEKTALNA (ALI PRIJE SVEGA DOBRA) KNJIŽEVNOST

No, premda je ispravno tvrditi kako se Kolar usrdno zalaže za promoviranje tzv. zavičajne književnosti, odnosi se to prvenstveno na njezine vrhunce, nipošto na čitavu produkciju, posebice ne na imitatorsko, nekreativno i idealizacijsko-utopijsko tematiziranje zavičajnosti. Štoviše, kritičar pokušava popularizirati upravo ona djela koja se svojom inovativnošću odmiču od prežvakanoog koncepta nostalgično-empativne (patetične) slike zavičaja, a autori o kojima piše, poput Marka Gregura, Kristiana Novaka, Miroslava Kirina itd., to nesumnjivo i čine.

Kako bi se pak pobliže objasnio Kolarov odnos prema književnosti na nestandardnim jezičnim varijetetima, vrijedi se osvrnuti na jedan po tom pitanju gotovo programatski tekst naslovljen *Čemu amputacija vitalnih organa hrvatskog pjesništva?* Radi se naime o eseju posvećenom *Svjetlacima*, antologiji *hrvatskog pjesništva trećega poraća (1996–2019)* iz pera Tonka Maroevića. Kolar se tu svjesno opredjeljuje za bavljenje tek jednim aspektom antologije, *odnosom prema pjesništvu na hrvatskim dijalektima, odnosno činjenicom da Maroević svjesno i namjerno taj korpus ne uzima u razmatranje*. Tekst je u cijelosti obilježen živim i izravnim polemičkim stilom (što ne propuštam pohvaliti), citiranjem Maroevićevih tvrdnji – o dijalektalnom pjesništvu kao zasebnom jezičnom sustavu kojega ne bi trebalo omjeravati o pjesništvo na standardu – a zatim odlučnim repliciranjem. Kolarov stav je jasan: *Književnost pisana dijalektima... ravnopravan je i sastavni... nezaobilazni dio hrvatske književnosti, i dijalektima treba pristupati kao i nedijalektima*, dakle potpuno istom metodologijom i isključivo estetskim kriterijima. Pritom, tvrdi autor, takvu književnost nipošto ne bi trebalo smještati u svojevrzne izdvojene dijalektalne rezervate – *vitalnim organima hrvatskog pjesništva* mjesto je unutar ukupnosti njegova tijela, u centru ili na periferiji – to već ovisi o vrijednosti svakog pojedinog djela.

KRITIČAR KOJI RASTVARA STEREOTIPE

Riječju, knjiga je to višestrukih dijaloga, upravo onoga što nam je danas možda potrebnije nego ikad prije... Knjiga je to koja bezbrižno odmahuje rukom na podjele između tobožnjih centara i periferije, između jezika i dijalekta... – citat je to autorove jeke na jednu pjesničku zbirku iz recentne produkcije (koju? – čitatelj će morati otkriti sam), jeke koja je nehوتيčno odjeknula i samu sebe. Da i jeka ima svoj glas i da plete vlastite niti primijetio je još Damir Urban (referiram se na njegovu maestralnu pjesmu *Glas jeka*) – a ova jeka govori nam o kritičaru koji podjednako umješno dekodira poetički različite kodove, kao i o aktivnom zalaganju za ideju da marginalizirana smije biti isključivo loša književnost.

Odjekujući jeku za kraj ću ustvrditi: književnost *tobožnjih periferija* pronašla svog novog glasnika, a *neželjena djeca* naše književne znanosti idealnog čitatelja.

Da, zaista je lijepo kada *pluralnost* nije više ili manje prazna priča.

Pablo Srdanović